

ASPECTE PRIVIND SITUAȚIA ȘI LUPTA MUNCITORILOR MINERI DIN VALEA JIULUI ÎN PERIOADA CRIZEI ECONOMICE DIN 1929—1933

IOAN ANDRIȚOIU

Desfășurată pe fondul crizei generale a capitalismului și cuprinzând toate ramurile de activitate, criza economică din anii 1929—1933 a fost cea mai dezastruoasă din toată istoria de pînă atunci a capitalismului.

În România ea a întrecut ca intensitate și ca durată toate fenomenele similare înregistrate anterior. Existența rămășițelor feudale, nerezolvarea problemei agrare, înapoierea economică și dependența față de capitalul străin au făcut ca această criză economică să înceapă în România mai devreme, iar împletirea crizei industriale cu cea agrară să aibă repercusiuni mai grave asupra economiei țării.

Criza economică, care a cuprins întreaga industrie a țării, s-a resimțit în toată amploarea și în industria carboniferă din Valea Jiului. Fenomene de criză se observă încă din 1928 în industria minieră. Încă din acest an, societățile miniere iau o serie de măsuri menite să o preîntîmpine. În acest sens Direcția minelor recunoaște, în bilanțul de la sfîrșitul anului 1928, că a redus efectivul lucrătorilor de la exploatare și că a închis unele mine „pentru a concentra lucrările de extracție în restul minelor”¹.

„Criza de desfacere”, cu care își face simțită prezența criza economică în Valea Jiului, s-a manifestat prin scăderea simțitoare a vânzărilor de cărbune și prin formarea unor stocuri importante ce nu mai puteau fi livrate². Urmarea directă a acesteia este faptul că în 1929 bazinul carbonifer al Văii Jiului suportă criza economică din plin, sub toate aspectele ei catastrofale.

Chiar de la începutul primului an de criză, conducerea societăților trece la aplicarea sistematică a unor măsuri de reducere a producției și a numărului minerilor.

În anii 1929—1931, producția de cărbune din Valea Jiului a scăzut cu

¹Arh. st. Petroșani, Bibl. II, f. 133.

² *Ibidem*.

319 226 tone³. Ea a continuat să scadă în anii următori, atingând limita minimă în 1933 — 886 302 tone extrase⁴. Societatea Petroșani, cea mai mare întreprindere extractivă din Valea Jiului, la sfârșitul anului 1933 extrăgea numai 333 475 tone de cărbune, față de cele 1 026 710 tone extrase în 1929⁵.

Urmărind asigurarea în continuare a unor profituri mari, fără a cobori prețul cărbunelui, conducerile societăților miniere hotărăsc în această perioadă închiderea unor mine, concedierea unui mare număr de mineri, precum și reducerea numărului de zile lucrătoare la minele care mai funcționau. Printr-un ordin adresat exploatărilor miniere și serviciilor secundare, din 29 iulie 1929, de pildă, Direcția minelor din Valea Jiului arată că se vor introduce „11 zile de repaus” pentru luna august, iar „lucrările executate în zilele de duminică se vor reduce la minimum posibil”⁶. Oficialitățile statului burghezo-moșieresc aprobau cu ușurință propunerile conducerii societăților de a suspenda lucrările la exploatarea miniere. Astfel, în 1928 fuseseră închise 4 mine, la începutul anului 1929, mina nr. 3 din Lonea, iar în 1931 este aprobată cererea comună a societăților Petroșani, Lupeni, Lonea și Valea Jiului de Sus de a suspenda lucrările de exploatare a minelor nr. 1 și 2 din Lonea, Dilja și Vest din Petroșani, Victoria din Lupeni⁷. În urma unei consfătuiri ținute la Vulcan, în 11 iunie 1931 s-a hotărât ca pînă în luna august a aceluiași an „treptat să înceteze lucrările la minele de la Vulcan, discontînd pe muncitorii și funcționarii de acolo în număr de aproximativ 1 600 persoane”⁸. Vestea închiderii minelor, precedată de o concediere în masă, a produs vii agitații în rîndul minerilor. Într-un memoriu redactat de către minerii din Vulcan, de pildă, se arăta: „Concediind pe muncitori, patronii nu au în vedere nici o considerație socială și aruncă în stradă, în primul rînd, pe minerii cu vechime și care au greutăți familiare”⁹.

Împotriva măsurilor luate de către Direcția minelor din Petroșani de a înceta lucrările de exploatare în minele de la Vulcan, minerii protestează în mod deschis, organizînd întruniri la Vulcan, Lupeni și Petroșani, în care înfăptuiesc politica patronilor îndreptată împotriva situației lor. Temîndu-se de amploarea mereu crescîndă a acțiunilor revoluționare ale muncitorilor miniери, Direcția minelor din Vulcan hotărăște amînarea închiderii minelor cu cîteva luni. În octombrie 1931 însă, consolidîndu-și pozițiile cu sprijinul baionetelor

³ Ion Toacă, *Greva minerilor de la Lupeni din anul 1929*, în *Din luptele greviste ale proletariatului din România*, Edit. Institutului Central al Sindicatelor, 1957, p. 180.

⁴ G. Brătescu, *Istoria ocrotirii sănătății muncitorilor din România*, București Edit. medicală, 1957, p. 213.

⁵ I. Toacă, *op. cit.*, p. 181.

⁶ P. Munteanu, *Documente privind lupta minerilor din Valea Jiului în anii crizei economice (1929—1933)*, în „Revista arhivelor”, 1965, nr. 2, p. 122, doc. nr. 10.

⁷ C. Enea, M. Valea, *Contribuții la istoria mișcării muncitorești din fostul județ Hunedoara, în perioada 1929—1933*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, 1962, nr. 2, p. 84; I. Sai-zu, D. Sandru, I. Agrigoroaie, N. Todericiu, *Contribuții la cunoașterea situației materiale a minerilor din Valea Jiului în perioada 1929—1933*, în „Analele științifice ale Univ. Al. I. Cuza”, tom. XII, 1966, p. 87.

⁸ Arh. st. Deva, fond. Prefectura județului Hunedoara, dos: 2/1929, fasc. 8 579.

⁹ *Ibidem*.

jândarmilor, trece la noi concedieri, în vederea închiderii definitive a minelor. La 3 decembrie, minele de la Vulcan își încetează activitatea, după ce, în prealabil, fuseseră concediați ultimii 460 de mineri¹⁰.

În această situație, autoritățile polițienești sînt nevoite să recunoască faptul că, „din toate straturile sociale din Valea Jiului, muncitorii îndură cea mai neagră mizerie. Aproape toate minele... concediază zilnic muncitorii, lăsîndu-i muritori de foame. Pe lîngă concedierile zilnice, minele au redus zilele de lucru, așa că și cei rămași în lucru îndură mizeria”¹¹.

Situația creată în bazinul carbonifer, în urma concedierilor masive de muncitori efectuate de către societățile miniere, este astfel descrisă de ziarul „Viața muncitoare” din 3 martie 1929: „Intrînd în regiunea minieră, te izbește faptul că, deși zi de lucru, pe uliță se plimbă mii de oameni, goi, posomorîți, rebegiți de frig, chinuți de foame, muncitorii pîlcuri-pîlcuri se sfîtuiesc între ei, forfotesc pe drumuri — sînt șomeri. Sînt victimele actualului regim bazat pe exploatarea muncii, sînt flămînzii concediați de către autoritățile miniere, terorizați și mințiți de stăpînire”.

Concedierile efectuate în anii crizei economice au determinat o creștere masivă a șomajului care, în acei ani, a atins proporțiile cele mai mari din toată perioada dezvoltării capitalismului în România. Autoritățile și guvernul au făcut tot posibilul pentru a ascunde, fără succes însă, proporțiile reale ale șomajului din perioada crizei. Cu toate încercările de denaturare a realității, unii reprezentanți ai burgheziei au fost nevoiți să consenmeze în lucrările lor creșterea în proporții mari a acestuia. Potrivit datelor furnizate de P. Bogdan, care a studiat situația din Valea Jiului, numărul muncitorilor care lucrau în industria carboniferă a evoluat în felul următor¹²: Analiza datelor de mai jos scoate

A n i i	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Numărul muncitorilor	16 177	13 269	12 788	10 827	8 540	7 247	7 636

în evidență scăderea masivă a numărului muncitorilor mineri din Valea Jiului, care ajunge în 1932 la mai puțin de jumătate din numărul celor existenți în 1927. Ziarul „Scnteia”, arătînd adevărata situație din Valea Jiului, scria în aprilie 1932: „În toată Valea Jiului avem 16 000 de muncitori șomeri. Cu familiile, avem cîteva zeci de mii de muncitori fără nici un ajutor”.¹³

O mare amploare a luat în timpul crizei și șomajul parțial. După cum recunoștea, în 1930, un raport al poliției, în Valea Jiului, „societățile au redus lucrul de la 6 la 5 zile pe săptămînă, iar mai tîrziu la 4 zile pe săptămînă, așa că majoritatea muncitorilor de la minele din Valea Jiului, și îndeosebi de la minele din Lupeni,

¹⁰ I. Lungu, V. Radu, M. Valea, Gh. I. Ioniță, C. Enea, *Pagini din trecutul de luptă al muncitorimii hunedorene*, Muzeul regional Hunedoara, Deva, 1966, p. 135.

¹¹ Arh. st. Deva, fond. Prefectura jud. Hunedoara, dos. 4 781/1929, f. 375.

¹² P. Bogdan, *Siguranța personalului în exploatarea miniere*, Petroșani, 1936, p. 11.

¹³ C. Enea, M. Valea, *op. cit.*, p. 88.

lucrează numai 4 zile pe săptămână...¹⁴. Reducerea numărului de salariați era însoțită de prelungirea duratei muncii. În scopul măririi profiturilor, conducerea societăților prelungeau durata zilei de muncă la 12—13 ore pe zi.

S-a declanșat o adevărată campanie de „raționalizare” a producției, care în fapt a însemnat o largă acțiune de intensificare a muncii. Sub amenințarea pierderii serviciului, minerii au fost obligați să intensifice procesul de producție dincolo de limitele care garantau regulile minimale de igienă și securitate. Iată o relatare despre condițiile de muncă din minele Văii Jiului făcută la al VII-lea Congres al Uniunii muncitorilor din industria minieră din anul 1932: „... ce înseamnă raționalizarea în mină: muncitorul nu are voie să stea nici un minut; trebuie să țină pita cu stînga, iar cu dreapta să ridice cărbunele sau să împingă la vagonete. Supraveghetorii stau cu bîta lîngă muncitor. Accidentele sînt zilnice, dar nimeni nu are voie să sară de la munca lui și să dea ajutor rănitului”¹⁵. Cu toate că înzestrarea tehnică a minelor nu s-a îmbunătățit, extracția de cărbune a societății „Petroșani” a sporit de la 992 895 tone, în 1928, la 1 026 710 tone în 1929, deși numărul lucrătorilor s-a redus de la 7 677 la 7 093. Deci, în 1929, un miner extrăgea zilnic 660,9 kg față de 500,6 kg în 1928. În anul 1931, cînd numărul de lucrători scăzuse la 3 468, producția pe cap de miner calculată pe schimb de 8 ore a ajuns la 737,3 kg¹⁶. Aceeași situație era la Lupeni și Lonea.

Creșterea intensității muncii și, o dată cu ea, lipsa de grijă a patronilor pentru sănătatea minerilor au determinat o creștere a numărului accidentelor de muncă. În minele de cărbune ale Văii Jiului, în 1928 s-au înregistrat 307 accidente, în 1929 — 414, în 1930 — 494, în 1931 — 808, în 1932 — 884 și în 1933 — 696 de accidente¹⁷. Din raportul asupra accidentelor de muncă care au avut loc la Lupeni în perioada 1928—1932 reiese că, în majoritate, accidentele se produc datorită numărului redus al zilelor lucrătoare, fapt care obligă pe mineri (în special pe cei care lucrează în acord) să-și intensifice munca, mergînd pînă la epuizare pentru a obține un salariu care să le acopere, cît de cît, strictul necesar. Astfel, minerul caută să realizeze, în 17 zile lucrătoare, cîștigul pe o lună întreagă. Peste 60% din accidente se produc în ultimele trei ore de muncă, atunci cînd minerul este complet epuizat de efortul depus¹⁸.

Cercurile burghezo-moșierești duceau politica lor de ieșire din criză pe spinarea maselor prin reducerea nivelului de viață al celor ce muncesc, una din soluțiile adoptate fiind și cunoscutele „curbe de sacrificiu”. Ofensiva patronală îndreptată împotriva nivelului de trai al maselor muncitoare din Valea Jiului se reflectă în mod deosebit în reducerea substanțială a salariilor reale ale minerilor. Printr-un ordin adresat Direcției minelor Lupeni, Direcția generală București cere ca, „începînd de la 1 ianuarie 1931, din cîștigurile muncitorilor

¹⁴ *Situația claselor muncitoare din România. 1914—1944*, București, Edit. politică, 1966, p. 248.

¹⁵ *Raport la al VII-lea Congres al Uniunii muncitorilor din industria minieră din România*, București, 1932, p. 152.

¹⁶ *Situația clasei muncitoare...*, p. 252.

¹⁷ P. Bogdan, *op. cit.*, p. 11.

¹⁸ Arh. st. Petroșani, fond. Soc. Petroșani, dos. 2/1929, f. 79.

în acord, cât și din salariile lucrătorilor cu salarii fixe să se scadă cîte 15%¹⁹. Aceeași măsură este luată și de celelalte societăți miniere. Cîștigul minerilor pentru o zi de lucru în 1932 era stabilit la maximum 132 de lei pentru cei ce lucrau în acord, la 104 lei pentru cei ce lucrau în regie; al ajutorilor de mineri era de 101 lei, al zilerilor de 75 de lei, al femeilor și ucenicilor de 50 de lei²⁰. Deși mici, aceste salarii erau reduse apoi în repetate rînduri, prin amenzi, impozite, precum și prin diferite cotizații și rețineri, la care se adăugau abuzurile administrației minelor. Dintr-un salariu mediu de 2 500 de lei pe care îl primea un miner în urma unei munci istovitoare de o lună în subteran, scria ziarul „Înainte”, în septembrie 1930, se rețineau sub formă de impozite, cotizații, pentru biserică și școală, pentru pensie etc. 423 de lei²¹. „Dar nici acest mizerabil salariu — continuă același ziar — nu-l capătă în mînă, ci în alimente de la prăvăliile societății exploatare, care își mărește cîștigul și pe această cale. De fapt, salariul real este mult mai mic, căci art. 37 din contractul colectiv prevede ștergerea din cîștig a vagonetelor ce conțin mai mult de 10% impurități, iar art. 43 prevede că șeful de exploatare poate muta pe orice muncitor în ce categorie pofteste, mutare care are întotdeauna ca urmare o scădere a salariilor. Ce înseamnă aceste două articole este clar pentru oricine”²². La mina „Ileana”, minerul cel mai bine plătit în acord primea, în 1929, pentru 25 de zile de muncă, numai 135 de lei, deoarece, din cîștigul de 2 667 de lei 2 532 de lei reprezentau reținerile²³.

Direcția minelor motiva menținerea la un nivel scăzut a salariilor ca fiind impusă de „criza de desfacere”, ceea ce nu împiedica aceeași societate să acorde periodic tantieme și gratificații directorilor generali, șefilor de exploatare și oficialităților din Petroșani, Lupeni etc. (notari, judecători, șefi ai posturilor de jandarmi, preoți). La sfîrșitul anului 1931, societatea „Petroșani” le-a acordat suma de 7 500 000 de lei drept tantiemă²⁴. În schimb, nu a afectat pentru scopuri medicale sau social-culturale nici un fond.

Scăderea și neplata la timp a salariilor au avut ca urmare subalimentarea muncitorilor mineri și a familiilor lor. Cu un cîștig mediu lunar de 2 500 de lei, din care se făceau rețineri, un muncitor miner cu soția și 2-3 copii cu greu puteau să-și asigure un minim necesar existenței zilnice. Pentru ilustrarea situației este suficient să arătăm că, în 1930, societatea care făcea aprovizionarea cu produse industriale și alimentare în Valea Jiului menține la produsele alimentare de primă necesitate următoarele prețuri, foarte ridicate în comparație cu salariul: făină, calitatea I — 11 lei kg, făină, calitatea a II-a — 10 lei kg, untură — 78 lei kg, slănină — 66 lei kg, zahăr — 35 lei kg etc.²⁵.

Subalimentația cronică a minerilor și a familiilor lor, cauzată de salariile mici și de prețurile ridicate ale produselor de primă necesitate, condițiile insa-

¹⁹ Arh. st. Petroșani fond. Soc. Lupeni, dos. 1/1930.

²⁰ *Ibidem*, fond. Soc. Petroșani, dos. 3/1932—1933, f. 61.

²¹ „Înainte”, nr. 12, din 7 septembrie 1930.

²² *Ibidem*.

²³ „Lupta”, din 23 august 1929.

²⁴ I. Saizu..., *op. cit.*, p. 92.

²⁵ Arh. st. Petroșani, fond. Soc. Petroșani, dos. 3/1930, f. 80.

lubre de locuit și de muncă, lipsa asistenței medicale făceau ca tuberculoza și alte boli sociale să fie foarte răspândite în rîndul lor, iar față de toate acestea, conducerile societăților minere manifestau o totală indiferență. Pentru a ilustra mai bine această situație, reproducem un pasaj din ziarul „Berliner Tageblatt“, din august 1929, referitor la condițiile de viață ale minerilor din Valea Jiului în anii crizei economice: „...aceste salarii nu numai că sînt sub standardul de viață cel mai scăzut care se poate închipui, dar au lipsit și cele mai elementare condiții sanitare și igienice; muncitorii trebuiau să locuiască în bordeie, ceea ce nu se poate concepe cu mintea omenească. Cu un cuvînt, muncitorii duc o viață de sclavi”²⁶. Acest lucru sînt siliți să-l recunoască și inspectorii de fabrici și mine. Inspectoratul muncii din județele Hunedoara, Arad și Bihor arăta, în 1930, că „muncitorii, în generalitatea cazurilor, aveau un aspect fizic nesatisfăcător. Erau debili, insuficient dezvoltăți și anemiați. Această stare se datora nu numai mediului de muncă, dar mai ales condițiilor de hrană și de locuit ale muncitorilor, inferioare... din lipsa mijloacelor materiale”²⁷.

Sumele destinate asistenței medicale erau derizorii, așa încît asistența medicală a minerilor era ca și inexistentă. Întregul bazin carbonifer al Văii Jiului era deservit doar de două spitale, și acelea cu personal medical insuficient și cu un număr redus de paturi²⁸. Din cauza numărului redus de medici, cei mai mulți dintre muncitorii care se prezentau la dispensarele asigurărilor sociale erau consultați superficial. „Bolnavii — scria ziarul „Minerul” — sînt introduși la consultații 12 deodată. În felul acesta, un medic face de la 100 pînă la 150 examinări în timp de 3 ore sau cel mult 4”²⁹.

Creșterea continuă a exploatării clasei muncitoare, grelele condiții de trai, înăsprirea de criza economică declanșată în 1929, au constituit baza obiectivă a puternicelor acțiuni revoluționare din această perioadă. Clasa muncitoare, în frunte cu partidul ei comunist, a răspuns ofensivei burgheziei printr-un puternic val de lupte, care a cuprins aproape toate centrele industriale ale țării. Semnalul a fost dat de minerii din Lupeni, la 5—6 august 1929, iar apogeul l-au constituit luptele petroliștilor și ceferiștilor din ianuarie-februarie 1933. Forța și combativitatea acțiunilor muncitorești au înregistrat o impunătoare creștere, iar revendicările cu caracter economic se împleteau tot mai mult cu cele de ordin politic. P.C.R. a desfășurat în această perioadă o intensă muncă politică în rîndul maselor muncitoare, al păturilor largi care se ridicau contra încercărilor claselor dominante de a ieși din criză pe seama oamenilor muncii.

Activitatea comuniștilor se intensifică și în rîndul minerilor, lămurindu-i asupra cauzei mizeriei lor și demascînd politica dusă față de masele muncitoare de către partidul național-țărănist aflat la cîrma țării. Alarmate de influ-

²⁶ „Berliner Tageblatt“, nr. 387, din 17 august 1929.

²⁷ *Inspecția muncii în 1930 și 1931*, vol. II, p. 7—8.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Gh. Surpat, *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească*, București, Edit. științifică, 1962, p. 140.

ența crescîndă a partidului comunist în rîndul muncitorilor mineri, de radicalizarea lor, autoritățile polițienești din Valea Jiului raportau prefecturii județului Hunedoara: „Comuniștii prezintă un pericol în această regiune, prin numărul de aderenți și propaganda la care se dedau”³⁰.

Organizațiile de masă legale ale partidului comunist (Sindicatul Unitar, Blocul muncitoresc-tărănesc, Ajutorul muncitoresc român etc.), constituite în vederea apărării intereselor maselor muncitoare, aveau o tot mai mare influență în rîndul muncitorilor mineri. „Numai printr-o luptă pregătită bine și sistematică — arăta ziarul „Înainte”, organ al B.M.Ț. — condusă de organizațiile revoluționare, în frunte cu partidul comunist, minerii Văii Jiului își vor putea îmbunătăți situația și scăpa de sub jugul robiei capitaliste”³¹.

Pentru a împiedica răspîndirea influenței comuniste și a stăvili avîntul revoluționar al maselor muncitoare, autoritățile foloseau toate mijloacele. Într-un raport al postului de jandarmi Lupeni către Direcția minelor Lupeni se cerea ca, în scopul lichidării propagandei comuniste, „la primele concedieri ce se vor face, acești muncitori bănuți de noi ca agitatori, treptat să fie concediați din lucru... Dacă în cazul de față nu vom lua măsuri la timp, în această regiune minieră ne vom trezi cu întreaga muncitorime organizată în sindicatul « Unitar » comunist”³².

Încă din iarna anului 1928 au avut loc întruniri, demonstrații de stradă, în timpul cărora minerii au protestat cu hotărîre împotriva concedierilor, cerînd reprimirea la lucru a celor concediați și a șomerilor³³. În ziua de 30 ianuarie 1929, de pildă, 250 de șomeri, conduși de către comuniști, au manifestat pe străzile orașului Petroșani scandînd lozinci de luptă, cerînd pîine și lucru, ajutor de stat pentru șomeri. Îndirjirea manifestațiilor a fost așa de mare, încît pentru împrăștierea lor autoritățile au trebuit să recurgă la ajutorul unor importante forțe polițienești³⁴. La Lonea, minerii au declarat grevă la 6 februarie 1929, cerînd majorarea salariilor și îndepărtarea șefului de mină care îi brutaliza³⁵.

Pentru a stăvili avîntul revoluționar al maselor muncitoare, autoritățile intensifică teroarea în toată Valea Jiului. Se fac numeroase percheziții, confiscări de ziare și broșuri revoluționare, au loc arestări în rîndul minerilor. În urma Congresului Sindicatelor Unitare de la Timișoara, ținut în aprilie 1929, sediile Sindicatelor Unitare din Valea Jiului au fost închise, iar delegații participanți la Congres arestați.

Dar, în ciuda terorii dezlănțuite de către poliție și siguranță, minerii Văii Jiului, conduși de către partidul comunist, își intensifică lupta și organizează o serie de demonstrații prin care cer redeschiderea sediilor Sindicatelor Uni-

³⁰ Arh. st. Deva, fond. Prefectura jud. Hunedoara, dos. 1/1931, f. 46.

³¹ „Înainte”, din 7 septembrie 1930.

³² Arh. st. Petroșani, fond. Poliția Petroșani, dos. 1/1931, f. 46.

³³ Ibidem.

³⁴ Arh. st. Deva, fond. Prefectura jud. Hunedoara, dos. 4 781/1929, f. 39.

³⁵ Arh. st. Petroșani, fond. Insp. IV minier Petroșani, dos. 41/1929, f. 1.

tare, eliberarea delegaților arestați și reînnoirea contractului colectiv. Puternicele demonstrații dezorientează autoritățile, care raportează forurilor superioare: „Deși sediile sindicatelor unitare au fost sigilate și capii mișcării arestați, propaganda (comunistă — n. n.) continuă prin cei rămași și chiar prin soțiile lor”³⁶.

Partidul comunist a obținut o importantă victorie și în alegerile comunale de la 4 aprilie 1929 din centrul miner Vulcan. Aici lista candidaților B.M.Ț., cuprinzând numele muncitorilor comuniști în frunte cu un maestru miner care în trecut fusese pedepsit din cauza atitudinii sale revoluționare³⁷, a obținut majoritatea absolută, în ciuda terorii dezlănțuite de autorități în timpul campaniei electorale. Lista B. M. Ț. a întrunit la aceste alegeri 930 de voturi, în timp ce lista adversă a întrunit abia 630 de voturi³⁸. Victoria obținută de B.M. Ț. în alegerile de la Vulcan dovedea că masele de mineri se orientau cu tot mai multă hotărâre spre adevăratul apărător al intereselor muncitorimii — partidul comunist.

În fața manevrelor patronilor, care urmăreau tergiversarea tratativelor pentru reînnoirea contractului colectiv, refuzând în cele din urmă încheierea lui³⁹, minerii de la exploatarea carboniferă Lupeni au intrat în grevă, la începutul lunii august 1929. Un rol important în pregătirea mării greve l-a avut consfătuirea ilegală a delegaților celulelor comuniste și ai Sindicatelor Unitare din Valea Jiului, ținută la 2 august 1929, pe dealul Dîlja din marginea Petroșanilor⁴⁰.

În ciuda măsurilor luate de autorități, în dimineața zilei de 5 august 1929, cea mai mare parte a minerilor din Lupeni a refuzat să intre în mină⁴¹. Comuniștii au organizat numeroase întruniri, în care explicau minerilor necesitatea de a fi solidari în luptă pentru câștigarea revendicărilor lor. Acțiunea organizată a muncitorimii a zădărnicit încercările autorităților de a împiedica lupta lor hotărâtă. Și minerii de la minele „Ștefan” și „Carolina”, care intraseră dimineața în subteran, au încetat lucrul la ora 8, părăsind locul de muncă⁴². În scurt timp, minerii de la minele „Ileana”, „Victoria”, „Carolina” și „Ștefan” au format o puternică masă de circa 4 000 de greviști.

Printre revendicările greviștilor figurau: ziua de muncă de 8 ore, mărirea salariilor și plata lor la timp, încetarea concedierilor și reprimirea șomerilor la lucru, lichidarea amenzilor, plata tuturor zilelor de muncă efectuate etc.

Pentru a-și asigura reușita acțiunii lor și a determina Direcția minelor să le satisfacă revendicările, minerii greviști cheamă la acțiuni de solidarizare pe minerii de la Vulcan și Aninoasa. Într-o adresă din 6 august 1929 a Direcției minelor Vulcan către compania de jandarmi Petroșani se arată că „...prin-

³⁶ Arh. st. Deva, fond. Prefectura jud. Hunedoara, dos. 90/1929.

³⁷ Arh. st. Petroșani, fond. Soc. Petroșani, dos. 3/1929, f. 57.

³⁸ Ibidem, f. 48.

³⁹ I. Ceaușescu, *Lupta proletariatului din România pentru aplicarea prevederilor democratice ale legilor muncii adoptate în anii 1929—1933*, în „Studii”, nr. 1, 1968, p. 128.

⁴⁰ I. Saizu ..., *op. cit.*, p. 94.

⁴¹ Arh. st. Petroșani, fond. Insp. IV minier Petroșani, dos. 4/1929, f. 46.

⁴² Ibidem, dos. 2/1928—1929, f. 129.

tre muncitorii noștri (din Vulcan — n.n.) s-a început o vie propagandă prin apeluri scrise și verbale de către muncitorii din Lupeni pentru a adera și ei la greva lor ⁴³.

Alarmate de amplexarea grevei, autoritățile locale cer forurilor superioare din Deva ajutor militar. În aceeași noapte sînt aduse de urgență la Lupeni importante forțe militare și jandarmerești, printre care și 200 de grăniceri din Deva ⁴⁴, care aveau misiunea de a forța pe greviști să reia lucrul, fără satisfacerea revendicărilor. La fața locului sosesec, de asemenea, prefectul județului, prim-pretorul din Deva și numeroși alți reprezentanți ai autorităților.

Cu toate aceste pregătiri, din inițiativa comuniștilor s-au format grupe de mineri care patrulau prin Lupeni, aducînd greviștilor știri privitoare la măsurile luate de autorități pentru înăbușirea grevei. În noaptea de 5 spre 6 august s-au format pichete din cîte 60 de oameni pentru paza celor două porți ale uzinei.

În dimineața de 6 august, armata și jandarmeria au înconjurat uzina electrică, în curtea căreia se aflau minerii greviști. La ora 6, prefectul a somat pe mineri să părăsească uzina, dar aceștia au refuzat, spunînd că nu o vor părăsi pînă ce „nu vor vedea negru pe alb că Direcția minelor va respecta contractul colectiv” ⁴⁵. Atunci prefectul Rozvany a descărcat pistolul în pieptul minerului Vitoș Gavrilă, aceasta constituind începutul măcelului ⁴⁶. Masacrul sîngeros s-a încheiat — după datele furnizate de către autorități — cu moartea a 21 și rănirea a peste 50 de mineri ⁴⁷. Numărul celor uciși sau răniți de gloanțele soldaților a fost mult mai mare, ridicîndu-se la 30 de morți și peste 100 de răniți ⁴⁸.

În zilele ce au urmat reprimării sîngeroase a grevei a fost dezlănțuită o cruntă teroare împotriva minerilor. La Lupeni a fost introdusă starea de asediu. Minerii bănuți că fac parte din organizația locală a partidului comunist au fost arestați, bătuți și maltratați. Cu toate măsurile teroriste luate de către autorități, unii mineri au continuat greva pînă în ziua de 9 august, cînd, învinși de către forțele de represiune, apăsați de foame și lipsiți de mijloace materiale, au fost nevoiți să reia lucrul ⁴⁹.

După înfrîngerea grevei, întreaga muncitorime din țară s-a solidarizat cu minerii din Lupeni, nu numai prin proteste energice, ci și prin strîngerea de mijloace materiale pentru ajutorarea victimelor. S-au format comitete de strîngere a ajutoarelor ce erau trimise familiilor și orfanilor eroicilor luptători mineri de la Lupeni ⁵⁰.

Lupta minerilor de la Lupeni, deși a fost reprimată sîngeros, a constituit o manifestare puternică a împotrivirii crescînde a muncitorilor mineri

⁴³ Arh. st. Petroșani, fond. Soc. „Petroșani”, dos. 3/1929.

⁴⁴ P. Munteanu, *op. cit.*, doc. nr. 14, p. 225.

⁴⁵ Arh. st. Petroșani, fond. Dir. minelor Lupeni, dos. 1/1928—1929, f. 61.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Arh. st. Petroșani, fond Insp. IV minier Petroșani, dos. 41/1929, f. 60—63.

⁴⁸ I. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 129.

⁴⁹ Arh. st. Petroșani, fond. Insp. IV. minier Petroșani, dos. 4/1929, f. 60—63.

⁵⁰ „Apărătorul proletar”, nr. 7 din 1929.

față de politica antipopulară a burgheziei, a demonstrat totodată creșterea influenței comuniștilor în acest centru muncitoresc și accentuarea procesului de radicalizare a maselor.

În anii următori, minerii desfășoară noi lupte împotriva încercărilor conducerii societăților miniere de a ieși din criză pe spinarea lor. În 3 ianuarie 1930 intră în grevă minerii de la mina nr. 2 Lonea⁵¹. Acestora li se alătură minerii de la mina nr. 3, în număr de 300, care intră în grevă a doua zi. Cauza încetării lucrului se datora faptului că minerii erau nemulțumiți de condițiile impuse în noul contract colectiv de muncă, după cum reiese dintr-o notă telefonică a postului de jandarmi din Petroșani⁵². Tratatul dintre delegații minerilor și reprezentanții societății neducând la un rezultat pozitiv, minerii au continuat greva pînă la 8 ianuarie, cînd, datorită arestării conducătorilor greviștilor și a măsurilor teroriste luate de autorități, au fost nevoiți să reia lucrul.

După cum rezultă din documente, greva a fost organizată și condusă de partidul comunist. Într-o notă a chesturii de poliție din Deva către prefectul județului Hunedoara se arată că minerii au fost îndrumați în timpul grevei de către „muncitorii comuniști” și că „întreaga desfășurare a grevei a fost condusă de elementele revoluționare din rîndurile minerilor”⁵³.

Hotărîrea societății „Petroșani” de a reduce, începînd cu data de 1 ianuarie 1931, salariile minerilor cu 15% — ceea ce însemna aplicarea primei „curbe de sacrificiu” — a provocat noi agitații și frămîntări în rîndul minerilor. La Petrila, în cadrul unei adunări la care au participat 250—300 mineri, s-a protestat energic împotriva hotărîrii Direcției minelor din Petroșani de a reduce salariile⁵⁴.

Consiliul sindicatelor muncitorești din Valea Jiului, în care partidul comunist cîștigase o influență crescîndă, înaintează la 5 februarie un memoriu Direcției minelor și Ministerului Muncii, în care arată că reducerea de salarii este un act ilegal, ce se întreprinde „contrar promisiunilor făcute de societățile miniere, în mod arbitrar, cu nerespectarea legilor conflictelor de muncă”⁵⁵ făcînd răspunzătoare de urmări societățile miniere. Dar nici Direcția minelor, nici Ministerul Muncii nu satisfac doleanțele minerilor expuse în memoriu. Atunci minerii hotărîsc, la îndemnul comuniștilor, să organizeze o grevă generală de protest în ziua de 15 februarie 1931, împotriva scăderilor de salarii și a concedierilor⁵⁶.

În centrele miniere ale Văii Jiului sînt răspîndite numeroase manifeste și ziare comuniste care chemau pe mineri să se opună încercărilor burgheziei de a ieși din criză pe umerii maselor muncitoare. Într-un astfel de manifest din ianuarie 1931 se arată: „Salariile vor să vi le reducă cu 15—20% și acum

⁵¹ Arh. st. Deva, fond. Prefectura jud. Hunedoara, dos. 1/1930, f. 197.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Arh. st. Petroșani, dos. 30/1930, f. 18.

⁵⁵ I. Lungu, V. Radu, M. Valea, I. Poporogu, *Valea Jiului — file de istorie*, 1968, p. 182.

⁵⁶ Ibidem.

în timp de iarnă să vă arunce în stradă... Voi trebuie să răspundeți la acest atac al burgheziei cu greva generală extinsă asupra întregii Văi a Jiului. Alte instrumente decât lupta nu există. Toată muncitorimea României este alături de voi, gata să sprijine lupta voastră, căci lupta voastră e și lupta noastră. Treceți îndată la organizarea grevei generale. Alegeți comitete de acțiune pentru organizarea luptei”⁵⁷.

Pentru a preîntîmpina însă izbucnirea grevei generale poliția din Valea Jiului a propus conducerii societății „Petroșani” să intervină de urgență la Ministerul Muncii spre a soluționa „chestia muncitorilor încă înainte de februarie 1931”⁵⁸. De teama grevei generale, deci, burghezia a fost nevoită să promită satisfacerea unora din cererile minerilor, dar nu și-a respectat promisiunea. Astfel, minerii au avut posibilitatea să se convingă încă o dată că singura cale pentru obținerea unui trai omenesc era calea indicată de comuniști — calea luptei revoluționare.

Închiderea minelor de la Vulcan în iunie 1931 și concedierile masive au produs „o vie agitație” în rîndul minerilor, determinînd un nou val de acțiuni de protest: adunări, manifestații și demonstrații de stradă în toate centrele miniere ale Văii Jiului. „În ziua de 14 iunie — recunoaște un raport al chesturii de poliție Deva — s-au ținut în Valea Jiului trei adunări muncitorești, și anume la Petroșani, Lupeni și Vulcan, luînd parte cîte 300—400 de muncitori la fiecare adunare”. Principalul obiectiv al acestor adunări a fost protestarea vehementă contra măsurilor de închidere a minelor de la Vulcan și concedierea în masă a muncitorilor⁵⁹.

Demonstrațiile de stradă ale minerilor șomeri concediați în urma închiderii minelor de la Vulcan au fost deosebit de puternice. În dimineața zilei de 15 iunie 1931 — după cum relatează un raport al prim-pretorului plasei Petroșani — în fața clădirii primăriei din Vulcan s-a adunat un număr de peste 100 de șomeri, cerînd cu insistență ajutoare de la primărie pentru ei și familiile lor. Refuzîndu-li-se în mod brutal cererea de ajutor, șomerii parcurg străzile „în mod demonstrativ”⁶⁰, scandînd lozinci de luptă. În aceeași zi, șomerii, în număr mult mai mare, demonstrează pe străzi în fața Direcției minelor din Vulcan, cerînd pîine și lucru. Delegația aleasă din rîndul șomerilor demonstrați a pătruns cu forța în clădirea Direcției minelor, prezentîndu-se la directorul Lugosy Ștefan și „solicitînd ajutor bănesc în lipsă de lucru”⁶¹. Șomerii au primit un important ajutor din partea muncitorilor care mai lucrau încă la întreținerea minelor. Aceștia „...benevol au cedat o parte din ciștigul unei zile de lucru celor lipsiți”⁶². Nemulțumiri adînci continuau să se manifeste și în rîndul șomerilor de la exploatarea carbonifere Aninoasa, Lupeni, Petroșani.

⁵⁷ Arh. st. Deva, fond. Prefectura jud. Hunedoara, dos. 2/1931, f. 501.

⁵⁸ Ibidem, dos. 90/1931, fasc. 3.692.

⁵⁹ Ibidem, dos. 2/1931, f. 8 579.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Ibidem.

Concomitent cu luptele petroliștilor și ceferiștilor din ianuarie-februarie 1933 au loc și în bazinul carbonifer al Văii Jiului puternice acțiuni muncitorești, cu toată starea excepțională impusă de autorități. Situația grea a minierilor, faptul că în luna februarie 1933 Direcția minelor amenința cu concedierea a încă 2 000 de mineri au produs noi agitații în rândul minerilor. În zilele ce au urmat luptelor de la Grivița și sub influența acestora, minerii au transformat întrunirile de la Petroșani, Lupeni, Petrila, Lonea în demonstrații de protest contra exploatării capitaliste, contra concedierilor, pentru eliberarea celor arestați⁶³.

Luptele de clasă duse de muncitorii mineri din Valea Jiului în anii crizei economice din 1929—1933, alături de luptele întregii muncitorimi din România, au constituit o manifestare puternică a împotrivirii mereu crescînde a muncitorilor față de politica dusă de regimul burghezo-moșieresc pentru ieșirea din criză pe umerii maselor muncitoare, au reprezentat un moment de o deosebită importanță în istoria mișcării muncitorești, avînd o profundă înfrîurire asupra vieții politice și sociale din România. „Ele — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în expunerea prezentată cu ocazia celei de a 45-a aniversări a creării Partidului Comunist Român — au dat o puternică lovitură claselor exploatatoare, au frînat ofensiva capitalului împotriva drepturilor economice și politice ale oamenilor muncii... În bătăliile de clasă purtate în anii 1929—1933, clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, s-a afirmat cu putere pe arena istoriei ca cea mai înaintată forță a societății românești, avangarda luptei întregului popor împotriva pericolului fascist, pentru drepturi economice și politice, pentru democrație, independență și suveranitate națională”⁶⁴.

⁶³ Arh. st. Deva, fond. Prefectura jud. Hunedoara, dos. 2/1931, f. 8579.

⁶⁴ N. Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, București Editura politică 1966, p. 39.